

NIEUWS UIT LAMBARENE

Bureau van uitgifte: Vonderlaan 22, Apeldoorn.

Nummer 7.

GRATIS.

Juli 1935.

Nieuws uit Lambarene.

Lambarene, 5 Mrt. 1935.

Op 5 Februari, tegen de avond, gaan de verpleegster Lydia Müller, de arts dr. Eduard Barasch en ik in Bordeaux aan boord. Het is de vijfde maal, dat ik de reis naar Afrika aanvaard.

Na ongeveer 2 uren lopen we bij het „Groene Eiland” in de Gironde vast en we moeten op de morgenvloed en op twee sleepboten wachten, om los te komen.

De zee is in heftige beweging en de Noord-Oostenwind hebben we in de rug. Zo sturen we recht op het Zuiden aan.

Gedurende het korte oponthoud te Madeire breng ik daar een bezoek aan het kerkhof. Daar rusten kinderen van een predikantszoon uit Günsbach, ingenieur Adolph Müller, die omstreeks 1880 met hen hierheen kwam, in de hoop hier genezing voor hun longlijden te vinden. Het huis, dat hij zich in zijn geboortedorp voor vakantie-verblijf had ingericht, vermaakte hij, toen hij al de zijnen verloren had, aan de gemeente als pastorie.

De koele wind houdt aan tot we bijna de monding van de Senegal bereiken. Dan begint het warm te worden. Maar nog steeds voelen we, dat we ons ten Noorden van de Aequator bevinden, d.w.z. in het winterachtige droge jaargetijde der tropen. De lucht is betrokken. Er hangt een dunne nevel over de zee. Tornado's komen niet voor.

In de haven, die we na Dakar aan doen, nemen we zwarte tussendekspas-

sagiers aan boord. Enige er van zijn ziek en keren naar hun geboorteland terug, om daar te sterven. Juffrouw Lydia brengt een deel van de dag onder hen door en ontfermt zich ook over de kleine negerkinderen. Ze heet in het tussendek „de goede juffrouw”.

De tijd valt ons niet lang. Dr. Barasch werkt medische boeken door en ik zet de schets op voor filosofische voordrachten, die ik bij mijn volgend verblijf in Europa te Edinburg moet houden.

Zondag, 24 Februari, passeren wij in de loop van de namiddag de linie en komen zo uit de tropische winter (het droge jaargetijde) in de tropische zomer (de tornado-tijd). Tegen de avond terwijl wij Port-Gentil (Kaap Lopez) naderen, komen we voor de eerste maal in een tornado.

Maandag 25 Februari maken we de formaliteiten voor de overscheping en de douanen in orde. Om 7 uur 's avonds stevent de rivierstoomboot „Taadjé” met ons naar de mond der Ogowe onder een gelukkig niet al te krachtige tornado. Als lichtbaken, dat de plaats der uitmonding van de rivier in de baai aanduidt, dient een aan een boom opgehangen stallantaarn.

Dinsdags tegen 10 uur 's avonds komen we te Lambarene aan. Vanaf het landingsvlot van de rivierboot, waar wij in het donker op toe varen, groeten dr. Goldschmid en 5 verpleegsters ons, al zwaaiend met hun lantarens.

De motorboot Tak-Sa-Mycket, ons door Zweedse vrienden geschonken en die nu tien jaar in onze dienst staat, brengt ons weldra bij het Ziekenhuis.

Dadelijk bij aankomst, midden in de nacht, maak ik een rondgang door de

Lambarene, 7 April 1935.

Twee dagen na onze aankomst, 27 Februari, sterft tegen de avond een onzer Europese zieken, een hartlijder, de heer Renouard. Terwijl ik in de nacht het bericht aan de autoriteiten

De kisten komen op het terrein van het Ziekenhuis aan.

ziekenbarakken en toon Dr. Barasch bij lantarenlicht de plaats van zijn toekomstige werkzaamheid.

De volgende dag ligt de rivierstoomboot bij het Ziekenhuis aan om onze 88 kisten te lossen.

Zondag, de 3e Maart, houd ik voor de eerste maal weder een godsdienst-oefening in het Ziekenhuis.

* * *

klaar maak en een beschrijving der ziekte en der laatste ogenblikken van den overledene voor zijn familie in Europa opstel, wordt in één der dorpen aan de overzijde der rivier de tamtam geslagen. Men viert daar de terugkomst van een man, die in Port-Gentil verscheiden jaren gevangen gezeten had wegens diefstal. Een oorverdovend gesjirp der krekels en het geruis van

een zondvloedachtige regen, die op de palmbladeren neerslaat, begeleidt het lawaai van de tam-tam. Nu weet ik, dat ik weder in Afrika ben.

Den heer Renouard ken ik sedert jaren. Hij trachtte als planter en als schrijnwerker de kost voor zich en zijn gezin, dat meegekomen was naar Afrika, te verdienen, en sloeg er zich, zo goed hij kon doorheen. Eindelijk had hij genoeg bij elkaar om vrouw en kinderen naar huis te kunnen zenden. Korte tijd na haar terugkeer in het vaderland stierf de vrouw. De kinderen werden bij familie opgenomen. In Januari 1934 lag de heer Renouard wegens ernstige verwondingen bij een ongeval maanden lang bij ons in het ziekenhuis. Toen hij weer beter was, raadden wij hem dringend aan, naar het vaderland terug te keren, daar hij door een veel te lang verblijf in de tropen en door het ongeval zeer verzwakt was. Hij deed het echter niet, maar wilde eerst nog wat geld voor zijn kinderen bijeen sparen. Daartoe ondernam hij, in opdracht ener firma van houthandelaars, twee moeilijke tochten naar het binnenland. Door de tweede tocht werd hij ziek. Tegen zijn wil brachten zijn trouwe negers hem met zijn blikken trommeltje, dat zijn geringe bezittingen bevatte, in het ziekenhuis. Met ernstige hart-asthma kwam hij bij ons aan. Door middelen tegen hartlijden trad eerst een kleine beterschap in. Maar ze hield niet aan. Na 48 uren stierf hij. In het blikken trommeltje bevond zich het geld, dat hij met opoffering van zijn leven voor zijn kinderen verdiend had.

Zulke Europeanen, die onbehoorlijk lang — vele wel 10 jaren! — in de kolonie blijven, wijl ze de middelen voor de thuisreis niet bij elkander

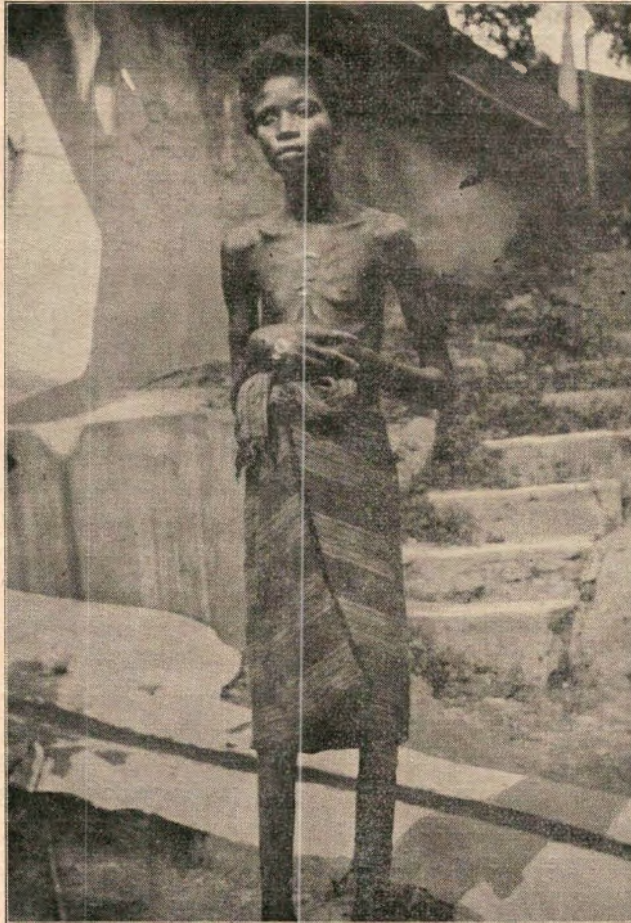
hebben en niet weten, waarvan in Europa te leven, zijn er in het Ogowe-gebied niet zo weinig! Ze weten, dat ze te allen tijde in het ziekenhuis opname kunnen vinden, ook als ze niet zo zeer ziek zijn, maar slechts rust en voldoende voeding behoeven.

Kort na de begrafenis van den heer Renouard komt een Zwitser met een ernstige mondontsteking in het ziekenhuis. Slechts na een absoluut bevel van zijn heer, besluit hij ons op te zoeken. Hij wilde, in weerwil van de verschrikkelijke pijnen, die hij uitstond, eerst een vlot de rivier af naar de zee brengen, om op tijd in Port-Gentil te komen voor de verscheping van het hout naar Europa. Eerst toen zijn heer een stuurman van een motor-sleepboot gevonden had, die hem kon vervangen, stemde hij er in toe, te blijven. Nog juist bijtijds kon chirurgisch ingegrepen worden. Een phlegmone van de mondbodem moet, wijl ze levensgevaar kan opleveren, zo mogelijk onmiddellijk geopend worden.

De eerste tijd na mijn aankomst geeft het ons heel wat zorg, dat wij in het ziekenhuis ongeveer 50 mensen hebben uit het binnenland — grotendeels geopereerden —, waarvoor we onmogelijk gelegenheid kunnen vinden, om ze de rivier op te brengen. Sommigen moeten de Ogowe opgebracht worden naar N'Djole (ongeveer 240 Kilometer), anderen de N'Gounje op naar Sindara (zowat 180 Kilometer), van waar ze dan te voet verder kunnen. Eindelijk biedt zich de gewenste gelegenheid aan. De lieden, die naar Sindara moeten, kunnen we met de rivierstoomboot, die lading daarvoor in heeft, wegzenden. Gelijker tijd doen twee motorboten, die naar N'Djole moeten, het ziekenhuis

aan. Hun kapiteins hebben de vriendelijkheid een deel van de lieden, die daarheen moeten, mee te nemen. Ongeveer tien hunner moeten op een latere gelegenheid wachten. Wenend zitten ze

Een dankbare blanke patiënt heeft ons een grote petroleum-lantaren met gloeikous geschonken, die een verbazend helder licht geeft. Ze bewijst ons grote diensten in de operatie-zaal. We

Ernstige bloedarmoede (anaemie) ingevolge ankylos tomiasis.

aan de oever bij het zien vertrekken der moterboten, waarin geen plaats meer voor hen is.

In het jaar 1934 hadden we ongeveer 400 lieden, patiënten en hun begeleiders de rivier op naar het binnenland te verschepen.

komen immers dikwijls in de omstandigheid, tot dringende operaties in de nacht te moeten overgaan. In de derde week van Maart moest er in vier nachten achter elkander geopereerd worden.

Aether-narcose is bij de petroleum-

lantaren wegens het brandgevaar natuurlijk niet mogelijk. Maar in de regel opereren we zo goed en zo kwaad het gaat bij plaatselijke verdoving. Hoe dankbaar moeten juist wij, koloniale artsen, Carl Ludwig Schleich zijn, die in 1892 de locale anaesthesie ontdekte en daardoor het chirurgische bedrijf zo buitengewoon veel eenvoudiger maakte! In bijzondere gevallen passen we ook de lumbale anaesthesie toe, d.i. inspuiting eener oplossing van novokain in de ruggemergsvloeistof.

Aether- en chloroform-narcose passen we slechts toe, wanneer ze onvermijdelijk zijn.

De barak, welke we twee jaar geleden bouwden voor onrustige en schreeuwende krankzinnigen, bewijst ons goede diensten. Maar trots alle getroffen voorzorgsmaatregelen — de grond rondom dit gebouw is gecementeerd en wordt elke avond met nieuwe as bestrooid — worden de bewoners van deze enigszins afgelegen barak toch door de oorlogsmieren bedreigd. Wordt n.l. de as in de nachtlucht vochtig en wat klevig, dan zinken deze insecten er niet meer in weg, maar kunnen er over heen marcheren. Meermalen moeten we in deze weken nachtelijke aanvallen afweeren van zulke mierenlegers, waarvoor, zoals bekend is, zelfs de olifant de vlucht neemt. Gelukkig bemerkt de verpleegster, die het toezicht over deze patiënten uitoefent, steeds bijtijds het gevaar. Komen de oorlogsmieren eenmaal over de baricade van as en dringen ze het gebouw binnen, dan blijft er niets anders over, dan de krankzinnigen uit de cellen te halen en de hele ruimte van de grond tot de zolder met een lysoloplossing uit te wassen. Alsof ze zich rekenschap geven van het gevaar, waar-

uit men hen moet bevrijden, gedragen de onrustige krankzinnigen zich in deze toestand betrekkelijk rustig.

Dezer dagen krijgen we een rij van ernstige gevallen van beri-beri te zien. Op een kapplaats, ongeveer 80 Kilometer hier vandaan, is een ware beri-beriepandemie uitgebroken. In de regel treedt beri-beri bij lieden op, die zich uitsluitend met rijst voeden, welke geheel van het vlies ontdaan is, zoals men die in de handel brengt. Aan deze rijst ontbreekt vitamine B, dat voor het leven nodig is. De beri-beri-ziekte neemt men echter ook daar waar, waar de mensen helemaal geen rijst, maar slechts een te eenzijdige voeding bekomen. De vraag van het ontstaan er van is nog niet geheel opgehelderd. Op de kapplaatsen, waar onze beri-beri-gevallen vandaan kwamen, ontvingen de arbeiders hoofdzakelijk gerookte maniok en gedroogde vis.

De voornaamste verschijnselen der beri-beri-ziekte zijn verlammingen, (hoofdzakelijk der beenspieren), welke veroorzaakt worden door degeneratie der perifere zenuwen, zucht en storingen der hartwerking. Plotseling kan het hart, ook in schijnbaar lichte gevallen, het opgeven en treedt de dood in, zoals we dit helaas niet zelden ervaren.

De behandeling dezer inheemse ziekte bestaat daarin, dat men de hartwerking prikkelt en de patiënten tomaten, citroenen en salade toedient, daar deze rijkelijk vitamine B bevatten. Het grootste deel der ons van die kapplaatsen toegezonden zieken bevindt zich heden weer op de weg van beterschap. Maar haast voordurend hebben we beri-beripatiënten in het ziekenhuis.

De griep is ook naar Lambarene ge-

komen. Toen ik 25 Februari in Port-Gentil landde, begon ze daar juist op te treden. Ze heeft hier lang zo'n gevaarlijk verloop niet als de griep-epidemie van 1919. Toch hebben we meerdere zieken aan griep-pneumonie verloren. Een dodelijke afloop bij pneumonie komt hier dan ook veel meer voor dan in Europa. Helaas worden ons de pneumonie-gevallen gewoonlijk ook zo laat gebracht, dat we haast geen gelegenheid hebben, de nieuwe vroegtijdige behandeling, die in Europa op zulke goede resultaten kan wijzen, in toepassing te brengen.

De vorige herfst hadden we hier een epidemie van bof (*parotidis epidemica*). Ook volwassen blanken werden er door aangetast.

Sedert maanden is het ziekenhuis geheel bezet. Meer dan 30 lieden wachten er heden op, dat ze voor operatie aan de beurt komen.

De 28e Maart kwamen hier tussen 1 en 1½ uur 's middags, uit verschillende richtingen, drie patiënten aan met besloten breuk en moesten dadelijk geopereerd worden, nadat er reeds de hele morgen geopereerd was.

Toen laatst dr. Goldschmid, volgens een loffelijke gewoonte van chirurgen, een vriendelijk gesprek begon met een vrouw, die op de operatietafel lag en die juist voor een plaatselijke verdoving was ingespoten, en hij haar daarmee wat afleiden wilde en wat opmonteren, kreeg hij het antwoord van haar: „Thans is het geen tijd voor babbelen. Je moet snijden”.

Na een zware operatie bij een vrouw was men erg bezorgd, hoe het met haar aflopen zou. Driemaal in de nacht sloop de heer Holm, die de operatie verricht had, aan haar bed en hief het

musketennet in de hoogte, om de pols te voelen en de ademhaling te beluisteren. Driemaal verscheen de verpleegster met hetzelfde doel. Toen men de geopereerde 's morgens naar haar toestand vroeg, antwoordde ze brommig: „Ik zou vannacht goed geslapen hebben, als men mij met rust gelaten had”.

De verpleegsters wisten heel wat te vertellen van al de deugden, die Pengos bezat. Hij lag met een gebroken been in het ziekenhuis. Als ze over hem aan het spreken raakten, dan verzekerden ze met voldoening, dat hij zeker niet in staat zou wezen, er 's nachts met een musketennet van het ziekenhuis van door te gaan, zoals haast elke neger wel doet. Eens op een morgen was zijn bed leeg en we misten niet alleen zijn musketennet, maar hij had ook dat van zijn buurman bevolen mee te gaan.

In het jaar 1934 werden in het ziekenhuis in het geheel 622 grotere operaties verricht.

Van de kapplaatsen brengt men ons voortdurend lieden, die door een ongeval gewond werden. Tal van hen kregen een ongeluk bij het vellen van bomen; andere, en die vormen de meerderheid, raakten onder een wagon van een veldspoor, waarmee de stammen van de kapplaats naar de naaste rivierarm gebracht worden. Deze primitieve mensen missen het begrip van het gevaar, dat hun van de zijde der machine dreigt.

Een houthandelaar vertelde mij, dat een zijner pas geworven arbeiders ademloos op de rails bleef staan, toen een wagon de helling af reed. Op het laatste ogenblik moest hij op zij getrokken worden. Hij kon zich niet voorstellen, dat de wagon over hem heen gegaan

zou zijn, maar meende, dat hij die met de hand had kunnen tegenhouden. Hij had immers nog nooit een zware massa in beweging gezien. Het komt ook steeds weer voor, dat zulke nieuwelingen van een zich in volle vaart zijnde wagon springen, doordat ze niet begripen, daarbij een leelijke smak te doen. Ze hebben totaal geen ervaring van snelheid.

Ook krijgen we voortdurend kwetsuren te behandelen, door gorilla's, nijlpaarden, alligators, buffels en wilde zwijnen veroorzaakt.

Thans beproeven we een nieuwe behandeling van elephantiasis-benen.

Deze wanstaltige verdikking der benen, die er werkelijk als olifantspoten uitzien, komt door het aanwezig zijn van talrijke microfilarïen (larven der filaria Bancrofti) in de lymphvaten. Deze wormvormige larven, die opstuwingen in den lymphstroom veroorzaken, zijn ongeveer $1\frac{1}{2}$ millimeter lang. Vroeger opereerde men de elephantiasis-benen, terwijl men wigvormige repen uit het verdikte weefsel sneed. Maar de resultaten waren weinig bevredigend. Onze behandeling bestond er tot heden in, dat de patiënten staal in toenemende doses bekwamen en dat de elephantiasis-benen dagelijks gemasseerd en dan met een elastisch verband stijf omwikkeld werden. Op deze wijze hadden wij in vele gevallen succes, vooral als de lieden lang genoeg in het ziekenhuis bleven en het voorschrift, om met schuin in de hoogte liggende benen het bed te houden, opvolgden.

Enige tijd geleden nu las dr. Goldschmid in een medisch tijdschrift van pogingen, deze ziekte met aderspuitingen van een oplossing van lugol (1 G jodium en 2 G jod-kali op 300

G. gedestilleerd water) te behandelen. Hierom combineerde hij deze methode met onze tegenwoordige. Hij gaf elke vierde dag zulk een inspuiting met doses van 1 c.M³. beginnend en tot 10 c.M³. stijgend. Van de 12 tot nu toe zo behandelde patiënten toonden alle een tamelijk snelle en ver gaande beterschap. Lieden, die zich met wanstaltige, zware benen slechts nog konden voortslepen, konden weder werken. Er rest nog slechts, vast te stellen of de beterschap aanhoudt. Wat zou het heerlijk zijn, als de talrijke elephantiasis-patiënten in deze streek werkelijk konden genezen.

* * *

5 Mei 1935.

Ik lees thans de aantekeningen, die de Amerikaan Paul du Chaillu nagelaten heeft omtrent de reizen, welke hij tussen 1856 en '59 in het Ogowe gebied en in de streken noordelijk en zuidelijk daarvan ondernam. Ze bevatten aangrijpende schilderingen van gruwelen, door bijgeloof en fetischdienst veroorzaakt en waarvan hij getuige was. Ik kan niet nalaten, er een van weer te geven, opdat zij, die de zending onnodig vinden, er eens over mogen nadenken.

In een dorp sterft plotseling een jonge man, Mpomo genaamd. Nauwelijks is hij begraven, of men zoekt naar degenen, die hem door toverij omgebracht moeten hebben. Van ver af laat men een beroemden fetischman komen. Zwijgend zit hij, door het volk omringd, daar een lange tijd. Dan begint hij te mompelen: „In een hut, die er zo en zo uit ziet, en daar en daar staat, woont een donker-zwarte vrouw; deze heeft Mpomo behekst en is schuldig aan zijn dood”.

Als wilde dieren springen de lieden voort en slepen de vrouw hierheen. Ze is de zuster van den gids des reizigers, een inboorling, die Adoema heet.

„Chaillu, Chaillu, red m'n leven”, kermt ze, als ze hem bemerkt. Een ogenblik denkt de blanke er aan, zich onder de wilde horde te werpen en die hun voornemen te beletten. Maar hij moet het opgeven, daar hij toch niets tegen hen vermag.

Een poos zwijgt de fetischman en dan begint hij opnieuw te mompelen: „In een hut, die er zo en zo uit ziet en daar en daar staat, woont een oude vrouw; ook zij heeft Mpomo behekt en is schuldig aan zijn dood”.

Ook deze, een bloedverwant van den hoofdman wordt naderbij gesleept.

Nogmaals wijst de fetischman een offer aan: een oude slavin, moeder van zes kinderen, die zich in een aanplanting ten Oosten van het dorp ophoudt.

De drie vrouwen worden in een grote kano gezet. Terwijl de tam-tam geslagen wordt, bereidt men de giftdrank, die bij het godsoordeel dienst moet doen. Bezwijkt een der aangeklaagden niet, na de beker geledigd te hebben, dan moet haar onschuld als bewezen gelden. Alle drie bezwijken. Alle drie worden daarop door de fanatieke menigte in stukken gehouwen. De naaste bloedverwanten moeten mede met messen op haar aanvallen.

„'s Avonds”, schrijft Du Chaillu, „kwam mijn gids Adoema in het geheim naar mij toe en gaf lucht aan zijn smart. Hij had bij het doden zijner zuster meedoen moeten.... Ik trachtte hem, zo goed ik kon, te troosten. Ik sprak hem over den waren God, die zulke gruwelen niet duldt. O Chaillu, zei hij tot mij, als ge in uw ver land terugkeert,

zeg daar dan toch, dat ze mensen naar ons toezenden, die ons, ongelukkige stumperds, de woorden leren, welke uit Gods mond komen!”

Toen Du Chaillu in deze streken vertoefde, bloeide de slavenhandel nog, ofschoon Franse, Engelse en Amerikaanse oorlogsschepen sedert jaren voor de Westkust van Afrika kruisten en op de vaartuigen der slavenhandelaars jacht maakten. Kaap Lopez (thans Port Gentil geheten) was een der grootste slavenmarkten. Du Chaillu zag daar nog de met palissades omgeven grote barakken, waar honderden slaven, bij zessen aan elkaar geketend, ondergebracht waren, om op het binnenkomen der schepen, die hen moesten meenemen te wachten. Hij zag ook de heuvel van gebleekte beenderen der duizenden slaven, die in Kaap Lopez in deze „barakons”, zoals ze in het Portugees heetten, aan hartzeer en ontbering gestorven waren. Aan de „barakons”, die eens daar stonden, ontleent de Protestantse zendingspost Baraka in Libreville zijn naam. Libreville, in een grote bocht ten Noorden van Kaap Lopez gelegen, werd in 1842 gesticht als een kolonie voor de negers, die de oorlogsschepen uit de vaartuigen der slavenhandelaars bevrijdden.

In Kaap Lopez was Du Chaillu er ook getuige van, hoe in een paar uur 600 slaven in kano's (uit een enkele boomstam vervaardigd, z.g. „éénboomers”), waarvan elk tegen de 80 mensen bevatten, op een kleine schoener van 170 ton geladen werden, die hen naar Zuid-Amerika brengen moest. De armen vergingen van angst, vooral omdat ze geloofden, alle in Amerika geslacht te zullen worden. In die tijd hadden de inboorlingen de overtuiging, dat

het pekelvles in de tonnen der blanken van slaven afkomstig was. Van oude lieden in Lambarene weet ik ook, dat de inboorlingen, toen ze voor het eerst conserven-blikken zagen, meenden, dat deze slavenvles bevatten. Ze wisten het raadsel der conservenblikken niet beter op te lossen.

Thans hebben ze met het raadsel der vliegtuigen te maken. Er wordt heden een post-vliegdiens geopend van de Kongo over de Sahara, Algerië en de Middellandse Zee naar Europa. Zo zien en horen de inboorlingen uit het binnenland thans vliegtuigen over hun dorpen voortsnorren en nemen hun toevlucht tot de fetischmannen om inlichtingen over die verschijnselen. Deze kunnen natuurlijk hun onwetendheid niet bekennen en zien zich dus genoodzaakt, kalmpjes wat bij elkaar te fantaseren. Een fetischman uit het achterland van Lambarene verkondigde, naar ik van een blanke uit die streek hoorde, dat in de grote vogel God zelf op de aarde komt neerdalen, om de mensen voor hun zonden te straffen. Ook kan men thans een maand verwachten, waarin voortdurend nacht zal heersen. Na deze aankondiging liepen de lieden naar de aanplantingen, sneden alle rijpe en halfrijpe bananen af, stapelden ze bij hun hutten op en zetten er vaten met water bij, om gedurende die weken eten en drinken bij de hand te hebben.

Ook de catalogi onzer warenhuizen, in welke lectuur ze zich met verrukking verdiepen en waaruit ze opgewonden allerlei postpakketten onder rembours bestellen, plaatsen onze negers voor raadsels, waartegen ze niet steeds zijn opgewassen. Daar verkondigt voor enige tijd een man uit de streek van het zendingsstation Talagoega aan al zijn ken-

nissen, dat hij in de catalogus schoenen van ongeloofelijk billijke prijzen heeft ontdekt, en wordt wekenlang daarom benijd. Het pakket komt aan en bevat... poppeschoenen.

Zoals mij een blanke uit de streek van Oebangoei vertelde, riep daar een neger zijn kennissen op, dat ze hem bij het vervoer van een piano moesten helpen. Hij had zulk een muziekhout, zoals de vrouw van den districtshoofdman er een heeft, in Europa uit een catalogus besteld, tegen een merkwaardig billijke prijs.

Toen het aankwam, kon hij het echter alleen naar huis dragen. Hij had een poppenklavier besteld. Staat in de catalogus, dat de schoen „Oskar” in de nummers 38 tot 45 voorhanden is, dan wordt de arme neger daardoor verleid, de nummers 38 tot 45 te bestellen. Staat naast het hemd „August” de vermelding „in wit, in geel, in rose, in groen, in blauw”, dan geeft hij al deze kleuren in de bestelling van het ene hemd aan. Wil het ongeluk, dat op het titelblad van de catalogus de filialen der zaak in de verschillende steden zijn aangegeven, dan loopt hij gevaar op het adres van zijn bestelling zes steden tegelijk aan te geven.

* * *

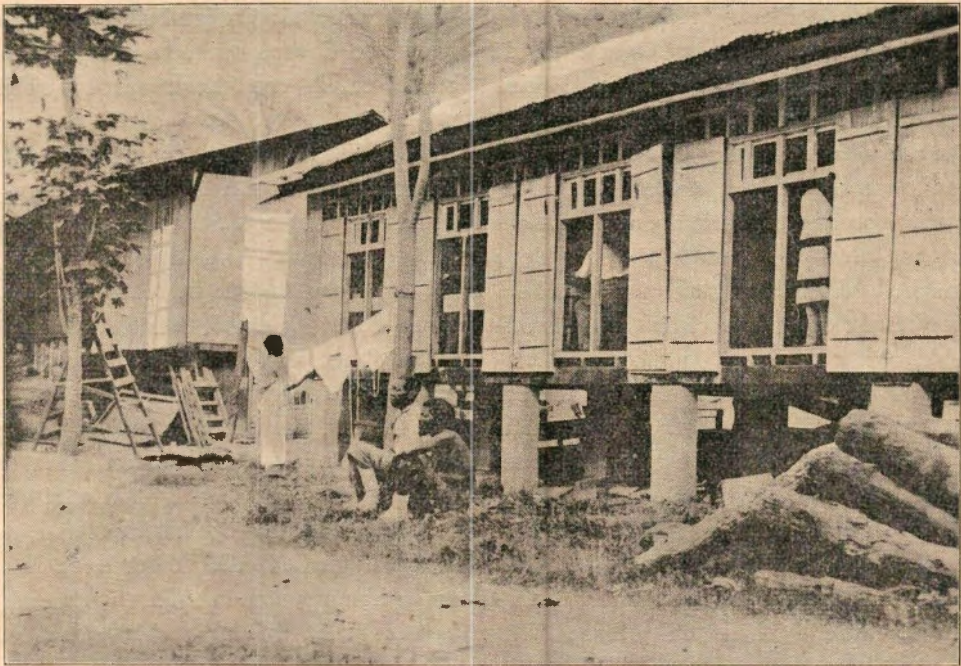
Dadelijk na mijn aankomst moest ik me helaas weer aan het bouwen zetten. Ik kon niet langer doof blijven voor de al zo dikwijls gehoorde klacht der artsen en verpleegsters, dat onze consultatie-zaal veel te klein geworden was. In de dagen, dat in dit vertrek drie tot vier artsen naast elkander de zieken ondervragen, de medicamenten voor alle inwonenden van het ziekenhuis uitgeven en de vele salvarsan-tryparsamid-

en antileprol-injecties verrichten, gaat het er wezenlijk als op een jaarmarkt toe. Dikwijls klinkt door al het lawaai nog het steunen van de achter een gordijn liggende zwarte kraamvrouw heen. De consultatiezaal moet namelijk ook als kraamkamer dienen!

Vroeger, toen het ziekenhuis nog niet zo bevolkt was, viel het niet zo op, hoe

als verbandzaal en de derde als kamer voor de kraamvrouwen.

Op de vijfde dag na mijn aankomst werden de fundamenteën voor de betonpalen gelegd. Veertien dagen daarna komt mijn oude timmerman Monenzali, die het ziekenhuis met mij gebouwd heeft, aan de slag. Thans, in de eerste dagen van Mei, kunnen de kamers in

De consultatie-zaal, die vergroot moet worden.

lastig het was, dat de zaal voor zo menigerlei doel in aanspraak werd genomen. Thans is de toestand eenvoudig onhoudbaar geworden.

Zo besluit ik er met een zwaar hart toe, om het gebouw 8 Meter (zoveel plaats staat er juist nog tot onze beschikking) langer te maken. Daardoor winnen we drie kamers, elk zo wat 2.60 M. lang en 7.80 Meter breed. Een dient als tweede consultatie-zaal, de tweede

gebruik genomen worden. Door de meerdere ruimte wordt de arbeid ons buitengewoon verlicht.

Ook moet ik aan een gebouw voor de tuberculose-patiënten denken. Zoals ik reeds in het laatste bericht schreef, neemt hun aantal in deze jaren gestaag toe. Al te vaak betreft het een snelverlopende vorm van long-tuberculose, waaraan jonge mensen van 16 tot 20 jaar ten offer vallen.

De tot nu toe voor de tuberculosepatiënten bestemde bedden zijn niet meer toereikend. Ook hecht ik er aan, ze van de andere zieken, wegens gevaar voor besmetting, zoveel mogelijk af te zonderen. Zo zal ik binnenkort het bouwen van een voor hen bestemde middelmatig grote barak onder handen nemen.

tertijd billijk van een handelsgenootschap kocht, dat een deel zijner factoren wegens de crisis liet slopen, bewijst me grote diensten, evenals de balken en planken, die afkomstig zijn van een huis, dat een blanke, die zijn zaak naar een andere plaats overbracht, mij allervriendelijkst voor afbraak afstond.

Bij de waterkraan van het grote betonnen reservoir, waarin het regenwater opgevangen wordt.

Ook is er anders nog velerlei te doen. In het bijzonder moet ik er aan denken de houten palen, waarop de barakken rusten, door betonnen palen te vervangen, daar de meeste, nog aanwezige houten palen — een deel heb ik reeds voor twee jaar vervangen — (beginnen te verrotten. Een der barakken staat daardoor op het punt van instorten. Met alle spoed moest deze in de dagen na mijn aankomst geschoord worden. Het gebruikte golfijzer, dat ik met-

Na enige weken zal de heer Stig Holm, de Zweedse arts, die sedert 1933 hier werkte, ons verlaten, om naar vrouw en kind terug te keren. Hij heeft grote diensten aan het ziekenhuis bewezen. We bewonderden allen zijn energie. Ook als hij ongesteld was of zich van moeheid nauwelijks op de been kon houden, stond hij op zijn post. Dat we het werk in de operatiekamer afdoen konden, is mede zijn verdienste. Van bijzondere waarde was zijn vak-

kennis in de oogheelkunde. Hij zal door de arts, mejuffrouw Anna Wildikann, vervangen worden.

Ook het vertrek van de dames Joannette Siefert (die in het huishouden en de plantage werkzaam was) en Ida Stettler (die dienst deed in de consultatie-zaal en de ziekenbarakken) is aanstaande. Deze beide helpsters worden door de dames Elise Fahrni en Frieda Liechti vervangen, die midden Mei tegelijk met mejuffrouw dr. Wildikann aankomen zullen.

In Augustus komt dan juffrouw Hausknecht als vervangster van juffrouw Mathilde Kottmann, om voor de derde maal in Lambarene te werken.

Begin April keerde Bolingui, een mijner oudste zwarte verplegers, naar zijn ongeveer 300 kilometer ten zuiden van Lambarene gelegen geboorteland terug. Hij stond tien jaar lang in mijn dienst. Jaren achtereen had hij het toezicht in de zaal der geopereerden. Doordat hij pols, ademhaling en voorkomen van zijn verpleegden dag en nacht zo nauwgezet waarnam en ons elke verdachte verandering in hun toestand dadelijk meldde, droeg hij tot de redding van tal van mensenlevens veel bij. Sedert drie jaren was hij lijdend en werd met lichte dienst belast. Thans heeft hij het sterk verlangen, om zijn geboortedorp weder te zien, niet kunnen weerstaan. Droevig zagen we de boot na, die den ouden en geliefden helper meevoerde. Bolingui weet, dat hij zich te allen tijd in het ziekenhuis terugtrekken kan, ook als hij wegens ziekte geen diensten meer kan bewijzen.

Dit zijn in het kort de belangrijkste gebeurtenissen uit het ziekenhuis. We zijn allen gezond en werken welgemoed, al hebben we ook onder de moeilijke-

den van de hete regentijd te lijden. Hoe verheugen we ons op de binnen enkele weken intredende droge tijd, welke belangrijk koeler is!

Aan alle vrienden, die het ons door hun liefderijke giften mogelijk maakten, dit zo noodzakelijke werk van barmhartigheid hier voort te zetten, brengen we uit de verte in aller naam hartelijk dank.

ALBERT SCHWEITZER.

Het Licht aan de Ogowe.

—o—

Aan de oever der Ogowe, de grote rivier, die door Frans Equatoriaal Afrika stroomt, brandt een licht, het enige licht in de ganse omtrek. Als daar de nachtelijke duisternis, te zes uur des avonds invalt, wordt dat licht ontstoken, en het straalt over de machtige stroom, die door de donkere oerwouden aan weerszijden zijn wateren stuwt.

Overal duisternis en te midden van dat duister de geluiden van het woud. En dan in de verte dat éne licht, dat brandt op de landingsplaats voor het ziekenhuis van Lambarene. Het reddende licht, dat de zieken in de nacht de weg wijst naar het hospitaal van Dr. Schweitzer, waar liefde en menselijkheid, waar genezing, althans liefdevolle verpleging en verzachting van lijden hun wachten. Bij hoevenen kwam een zucht van verademing, een uitroep van vreugde, als dat licht in de verte verscheen!

Bij enige vrienden van Schweitzer uit Deventer was de gedachte opgekomen, om hem een geschenk te geven op zijn 60e verjaardag, iets persoonlijks.

Wel had hij uit Holland een belangrijke gift in geld gekregen, dat hij besteedde voor de aankoop van enige kostbare medische boeken en tijdschriften voor het hospitaal, maar men wilde iets geven, dat hem in 't bijzonder aan Deventer herinneren zou, omdat het bekend is, dat hij een warm hart voor Deventer heeft. Zo schonk de stad Colmar hem een klok, de Guildhouse-gemeente in Londen nam op zich de kosten te dragen voor de geesteskranken.

Wat kon Deventer doen? Schweitzers secretaresse Frau Martin, in deze aan gelegenheid gepolst, wilde er eerst niet van horen — uit Deventer was al zoveel gekomen en een der beste portretten, van den groten dokter was hier gemaakt, dat was herinnering genoeg — maar op herhaald aandringen kwam zij met een wens van Schweitzer voor de dag. Een flinke, grote lantaarn, beter dan de oude, misschien half vergane, die helder licht zou spreiden over de Ogowe. De zaak kwam ter sprake bij een bezoek, dat de secretaresse enige dagen geleden in Deventer bracht.

Zij kwam hier om de vrienden te ontmoeten, in wier midden zij een gezellige causerie hield over Lambarene en de zendingsarbeid aldaar, terwijl ze ook een bezoek bracht aan het Hoekhuis (hoek Rijkmanstraat) om het grote getekende portret te zien, dat een onzer Deventer werkelozen vanden dokter had gemaakt, en dat in een der kamers aldaar is opgehangen.

Bij de vriendsamenkomst kreeg de zaak van de lantaarn haar beslag. Allen waren ingenomen met de gedachte, dat de vrienden hier een nieuw licht zouden mogen ontsteken aan de Ogowe.

Nu meldt Frau Martin dat ze een mooie grote lantaarn met een uitne-

mende lens in Rotterdam heeft gekocht, een grote scheeps-lantaarn, die uitnemend licht geeft, een anker-lantaarn die na de vulling 24 uur branden kan. Deze is met allerlei aanvullingsmateriaal, stevig verpakt, naar Lambarene gezonden, als een geschenk van de vrienden van zijn arbeid in Deventer

Men zou het vreemd kunnen vinden, dat wij van uit onze duisternissen het licht naar Lambarene zouden moeten brengen. Niet weinigen zeker ontvingen te midden van alle donkerheid van het Westers gebeuren, zoveel licht vandaar. Toch — het mag den vrienden hier een aangename gedachte zijn, dat in de komende tijden tal van zieken en stumperds in donker Afrika zullen getrokken worden naar het helder stralend licht aan de Ogowe, dat Deventer ontsteken mocht. En Schweitzer en zijn helpers en zijn helpsters zal het goed doen te weten, dat hartelijke sympathie uit de verte hen in hun nobele arbeid steunen wil.

W.

In hoeverre wordt de neger als Christen een ander mens?

—o—

Bij de doop heeft de neger alle bijgeloof afgezworen, doch dit is zo met zijn leven en met zijn maatschappij vergroeid, dat hij daar morgen niet ogenblikkelijk klaar mee is. Voortduvalt hij er in terug, in het klein zowel als in het groot. Ik ben er echter niet voor alle gebruiken, waarvan hij zich niet geheel vrijmaken kan, al te serieus op te nemen. Het komt er slechts op aan, dat men hem op elke wijze duidelijk maakt, hoe achter die gebruiken niets, ook geen demon schuilt.

Is in mijn ziekenhuis een kind ter wereld gekomen, dan wordt dit evenals de moeder aan lijf en gezicht met witte verf zo beschilderd, dat ze er beiden schrikbaarlijk uitzien, welke gewoonte men bij haast alle natuervolken aantreft, om daarmee de demonen, die in deze dagen voor moeder en kind bijzonder gevaarlijk kunnen worden, af te schrikken of te foppen. Ik sloof me niet uit om dit gebruik te bestrijden. Menigmaal zeg ik zelf, zo gauw het kind geboren is: „Vergoet nu het beschilderen niet!” In sommige ogenblikken is vriendelijke ironie gevaarlijker voor de geesten en fetischen dan de ijverigste strijd lust. Ik waag het, eraan te herinneren, dat wij Europeanen nog zelf vele gebruiken hebben, die, zonder dat we er ons thans meer rekenschap van geven, uit heidense voorstellingen voortkomen.

Ook de ethische bekering blijft natuurlijk onvolkomen, maar om billijk tegenover den kleurling-Christen te zijn, moet men eigenlijk onderscheid maken tussen de burgerlijke zedelijkheid en die, welke uit het hart voortkomt, in welke laatste hij soms een hoge graad bereikt. Men moet onder hen leven, om te weten, wat het betekent, dat één van hen, omdat hij Christen is, van de wraak afziet, die hem toekomt, of zelfs van de bloedwraak, waartoe hij verplicht is. Over het algemeen vind ik, dat de primitieve mens veel goedmoediger is dan wij Europeanen. En komt het Christendom zijn goede eigenschappen versterken, dan kunnen er bewonderenswaardig edele karakters uit voortkomen. Ik geloof niet de enige blanke te zijn, die zich wel eens tegenover inboorlingen beschaamd heeft gevoeld.

Doch het is heel iets anders, de godsdienst der liefde te beoefenen, dan de gewoonte leugen en de neiging tot stellen af te leggen en een naar ons begrip enigzins betrouwbaar mens te worden. Als ik een paradox mag wagen, dan zou ik zeggen, dat de bekeerde inboorling vaker een zedelijk dan een eerbiedwaardig mens is.

(Aan de Zoom v. h. Oerwoud).

ALBERT SCHWEITZER.

Mijn adres.

Het beste is, de brieven en postzaken aan mijn adres in Europa te richten: *Günsbach bij Münster*, Elzas, vanwaar mij alles prompt en op de zekerste wijze wordt toegezonden. Kommen de brieven direct naar Lambarene, dan moeten zij mij, als ik ondertussen voor herstel naar mijn woonplaats teruggekeerd ben, weer naar Europa nagezonden worden, waardoor niet alleen een grote vertraging ontstaat, maar het ook kan voorkomen dat het problematisch is, of ze in mijn handen komen. Tussen Europa en Lambarene heeft een brief dikwijls gelegenheid, zoek te raken.

Giftten.

Giftten in geld of in chèque's niet naar Lambarene zenden! Voor Holland kunnen giftten op het postgironummer 28469 van *J. Eigenhuis, Vonderlaan 22 Apeldoorn* gestort worden, met vermelding s.v.p. van het doel. Deze verzorgt voor Holland de zaken, het Ziekenhuis betreffende, ook de financiële.

Postpakketten.

Postpakketten kunnen naar Lambarene geadresseerd worden, met een nauw-

keurige in het Frans gestelde douane-verklaring, de waarde der zending in Franse francs aangevend. S.v.p. goed adresseren en goed verpakken! Geen kartonnen dozen, maar een houten kistje gebruiken! In het algemeen is het echter beter, de zaken te zenden aan Mevrouw *Emmy Martin, Speichergasse 2, Straatsburg.*

Vrachtzendingen.

Directe vrachtzendingen naar Lambarene zijn niet mogelijk, wegens de speciale verpakking voor de tropen en de ingewikkelde douaneverklaring. Alle zendingen moeten door de expediteurs geschieden, die mijn zaken gewoonlijk verzorgen en de inklaring in Port Gentil door hun agenten doen bezorgen. Daarom verzoek ik U alle als vracht te verzenden zaken te adresseren aan: Mevr. *Emmy Martin, Speichergasse 2, Straatsburg.* Gaarne Mevr. Martin tevoren van de voorgenomen zending op de hoogte stellen.

Wat mij in de eerste plaats van dienst kan zijn.

Bijzonder dienstig zijn mij vooral: oude dekens van allerlei soort, ook als ze stuk zijn, allerlei gebruikt linnen, ook als het gesleten is.

Vlees-conserven, sardines, groenten en vruchten in blik, gedroogde groenten en vruchten, melk in blik, olie in flessen of blik, verbandstoffen, watten.

Zulke giften kunnen steeds gezonden worden aan: Mevr. *Emmy Martin, Speichergasse 2, Straatsburg.*

Van apothekersflesjes en gewone blikken dozen en glazen buisjes ben ik nog ruim voorzien, zodat ik verzoek, mij die voorlopig niet meer te sturen.

Inlichtingen.

Inlichtingen over alles wat mijn werk en mijzelf betreft, verstrekt mevrouw *Emmy Martin, Speichergasse 2, Straatsburg.* Brieven aan mevr. Martin kunnen ook naar *Günsbach bij Münster (Elzas)* geadresseerd worden. Mevr. Martin is zo vriendelijk, de zaken van het Ziekenhuis in Europa te behartigen.

Verzoek om toegevendheid.

Op menige vriendelijke gift en brief heb ik verzuimd te antwoorden. Wees s.v.p. wat toegevend. Door het vele werk, dat ik te verrichten heb, zal ik nog wel langer daarin achterstallig blijven. Maar ik ben voor alle brieven heel dankbaar. Hoe vaak schenkt een vriendelijke brief mij weder frisse moed voor de arbeid.

Verzoek om duidelijk schrift.

Ik verzoek allen, die mij schrijven, hun naam en adres duidelijk te schrijven. Het komt wel voor, dat ik voor een ontvangen gift niet kon bedanken, wijl ik, trots het aanwenden van alle moeite, naam en adres niet ontcijferen kon.

Karakter mijner onderneming.

Mijn onderneming is geheel onafhankelijk en zelfstandig. Ze ontvangt noch van enig zendinggenootschap, noch van enige regering ondersteuning. Ze is bedoeld als een liefdedaad van mensen in Europa, wien de nood der van geneeskundige hulp verstoken zieken uit verre landen ter harte gaat, en ze hoopt op een offer van dankbaarheid der zieken, die in Europa door geneeskundige hulp gered werden.

ALBERT SCHWEITZER.

Bij H. D. TJEENK WILLINK & ZOON N.V., Haarlem, zijn verschenen de volgende werken van ALBERT SCHWEITZER :

DE WERELDBESCHOUWING DER INDISCHE DENKERS MYSTIEK EN ETHIEK

Vertaald door JAN EIGENHUIS.

Ingen. f 2.25. Geb. f 2.90.

In dit boek tracht Schweitzer beknopt en algemeen begrijpelijk de wereldbeschouwing, zooals die in het Indische denken voorkomt, uiteen te zetten. Hij hoopt daarmede er toe bij te dragen, de ontwikkelden van onzen tijd met de groote persoonlijkheden van het Indische denken, de problemen, waarmede deze zich bezig houden en de ideeën, welke ze voorstaan, beter bekend te maken dan tot nu toe. Inzicht verwerven in het Indische denken en trachten het te doorgronden, kan ons eigen denken slechts verhelderen en verrijken.

„Grootsch en ruim zijn de perspectieven, die Schweitzer in dit boek over de Indische wijsheid heeft geopend; niemand, wien de tragedie van onze huidige minderwaardigheid in de allernoodigste en diepste levensbelangen aan het hart grijpt, mag nalaten zich met het hier behandelde bezig te houden.”

(Nieuwe Rotterdamsche Courant).

Uit mijn leven en denken, Geïllustreerd, ing. f 3.—, geb. f 3.75.

Aan den zoom van het Oerwoud, Geïllustreerd, 5e druk

ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Opnieuw naar Lambarene, Geïll., 2e druk ing. f 1.90, geb. f 2.50.

Bouwen in het Oerwoud, Geïllustreerd ing. f 1.50, geb. f 1.90.

Uit mijn Jeugd, 3e druk ing. f 1.—, geb. f 1.50.

Het Christendom en de Wereldgodsdiensten, 2e druk

ing. f 1.50, geb. f 1.90.

Verval en Wederopbouw der Cultuur, ing. f 1.90, geb. f 2.40.

Cultuur en Ethiek, ing. f 4.50, geb. f 5.25.

Verder is nog verschenen van JAN EIGENHUIS :

Albert Schweitzer, geb. f 3.50.

Bij den Boekhandel verkrijgbaar.

H. D. TJEENK WILLINK & ZOON. N. V. - HAARLEM.

ALBERT SCHWEITZER naar zijn waarde geschat

een reeks schetsen over ALBERT SCHWEITZER en zijn werk
door vrienden en medewerkers.

Uit het Duits en Frans vertaald door Mevr. A. D. W.—Br.

Prijs f 0.75.

Uitgever: de firma Æ. E. KLUWER, Deventer.

Uitgave ten bate van het Ziekenhuis te Lambarene.